

Usakkyndige psykologer

Knut Grepstad

Bergen

Artikkelen ble sendt som debatt-innlegg til avisen Bergens Tidende den 7. mai 1998, men ikke tatt inn. (Bergens Tidende er generelt svært negative til kritikk av overgrep-påstander.)

I 1984 ble Atle Hage dømt skyldig i seksuelle overgrep mot sine to barn. Barna hadde vært henholdsvis 3-5 og 5-7 år i den aktuelle perioden. I april 1998 ble han frikjent og renvasket. De to barna, som nå ikke lenger var barn, hadde krevd saken gjenopptatt. Men for Atle Hage kom renvaskelsen mange år for sent. Han tok livet av seg i 1987.

Hvordan ble juryen i 1984 overbevist om at Hage hadde begått sexovergrep mot barna? VG 18/3, 24/4 og 25/4-1998 gir opplysninger som antyder et svar.

Etter råd fra psykolog ble ikke barna dommeravhørt. Juryen fikk bare *andres* påstander om hva barna hadde sagt.

Den ene såkalt sakkyndige psykologen hadde snakket med barna om mistanken, nærmere to år før saken kom i rettssalen,. Barnas mor var til stede mens han spurte ut barna. Det var hun, Atle Hages eks-kone, som framsatte anklagen, i 1982. Denne psykologen, Per Rypdal, visste ikke helt hva han skulle tro etter sin utspørring av barna. Det innrømmer han nå: "Jeg var i tvil om hvem som var motoren i denne saken, barna eller moren."

Men i den rapporten som psykolog Rypdal gav til retten, var han ikke i tvil: "Sammenfattet er jeg overbevist om at Atle Hage har begått seksuelle overgrep overfor begge barna (.....)". Hvor kom denne overbevisning fra? VG forteller hva Rypdal sier om det nå: "Under bevisopptakene like før påske sa Per Rypdal at han lot seg overbevise om Atle Hages skyld fordi eks-kona hans var så sikker i sin sak." Sakkyndig psykolog Rypdals overbevisning var altså av *ikke-faglig* art.

Den andre psykologens bidrag til retten nevner ikke VG stort om. Han er i mellomtiden død. Han synes også overbevist. Men han hadde ikke snakket med barna.

Forsvarerens innsats ser jeg ikke noe av i VG.

"Juryen la stor vekt på de sakkyndige psykologers uttalelser", skriver VG. Opplysningen kommer fra Ole Strand, som var lagrettens ordfører den gang.

Med disse informasjonene kommer jeg fram til et bilde av en nærmest *illusorisk* rettssak,

med psykolog Rypdal i illusjonistens rolle: Juryen lener seg til den sakkyndige psykolog, som lener seg til barnas mor, som er "*sakens motor*" og kjører den ærverdige rett dit hun vil. Med eller uten dette saken-i-et-nøtteskall-bildet: Saken mot Atle Hage viser hvor farlig det er å sette sin lit til såkalt sakkyndige psykologer.

Om noen vil gi de to psykologene mesteparten av skylda for dette justismordet, så er jeg ikke enig. Psykologene gav sine bidrag, men det var *juryen* som la slik vekt på disse bidragene. Å ta det for gitt at Rypdal var en særskilt uskikket psykolog, er også forhastet. Det finnes ikke noe bevis på at psykologer flest *var* eller *er* noe bedre.

"Jeg tar selvkritikk", sier Rypdal til VG. Men så tilføyer han noe helt annet: "*Vi har lært mye siden den gang*". "Vi", sier han, vi psykologer.

Jo da, det var mange psykologer som lærte mye etter 1984. Men hva var det de lærte?

Med skremmende mørketall-statistikker over seksuelle overgrep mot barn, fantes det nå en nisje for nye psykologiske guruer og nye magiske avsløringsteknikker. De nye guruene tilbød lange lister over symptomer og signaler. Og de tilbød manipulerende spørreteknikker, incest-dokker og luftige incest-tolkninger av barns lek og øvrige adferd. Med på kjøpet fikk man nye dogmer, som at barn aldri dikter opp sånt. Tilbudet ble godt mottatt, guruene fikk mange trofaste disipler.

Hvor falsk og farlig denne nye psykologiske kunnskap var, er grundig og særdeles dyktig demonstrert i Hans Kringstads bok *Bjugnformelen*. En av psykologene i Bjugn-dramaet var sjefpsykolog Per Rypdal. Jeg vil understreke at Rypdal langfra er den psykologen som kommer dårligst fra det i Kringstads bok. Den 9. januar 1993 hendte det noe som Rypdal hadde sett fram til: Politiet arresterte 7 av bygdas innbyggere og satte dem i glattcelle. "Etter razziaen i Bjugn sa sjefpsykolog Per Rypdal i pressen at han som behandler lenge hadde hatt mistanker om at det eksisterte en pedofil ring i Bjugn, og han var forbauset over at politiet ikke slo til tidligere."

Også for denne uttalelsen har Rypdal måttet være etterpåklø. "Han lot seg forføre av tanken, han ble fanget av denne forestillingen, som han sier det i dag, fordi et slikt fenomen var fristende som en forklaring på det uforklarlige." Igjen var det altså noe annet enn *kunnskap* som lå bak denne psykologens overbevisning.

Å forklare det "uforklarlige" med det umulige, er ingen god idé. Særlig ikke når man tilhører en yrkesgruppe som tilbyr terapi mot denslags virkelighetsorientering. Men Rypdal kom seg ut av detektiv-romanenes verden og tilbake til psykologien: "Noen år senere kom sjefpsykologen imidlertid til den konklusjon at foreldre, behandlere og politi hausset hverandre opp og skapte et forvirrende forfølgelsesvanvidd (....)", forteller Kringstad.

Med *denne* forklaringen er det *mange "motorer"* i saken. Men hva er det som driver disse motorene? Det er de falske psykologiske "kunnskapene", som de nye guruene og deres disipler har spredt. Den ytterste konsekvens av troen på denne "kunnskapen" er nettopp en slik ynglende masse-paranoia som utviklet seg i Bjugn.

Psykologer og psykiatere skulle ha forutsett dette. De skulle ha gått ut og advart, dengang de nye guruenes disipler begynte å gjøre seg gjeldende, en gang i 80-åra. I stedet ble mange psykologer disipler selv. Bjugn-barna og deres foreldre havnet rett i klørne på noen av disse.

Slike psykologer går igjen gjennom hele Bjugn-tragedien. Som *undervisere*, som *undersøkere*, som *behandlere*. Sett stavelsen "feil-" foran disse tre ordene, så blir det riktigere. Det forfølgelsesvanvidd som psykolog Rypdal i ettertid har antydnet, begynte lenge før han selv ble "fanget" av idéen om en pedofil ring ute på landsbygda. Og hele veien var *psykologer* med på å lede foreldre og barn inn i vrangforestillingene.

En annen kraftig "motor" i denne tragedien er disse spesielle barnelegene som driver og fotograferer småjenter i skrittet, og som på spinkelt vitenskapelig grunnlag gjør "funn" på bildene. Men hadde det ikke vært for den frykt som den falske psykologien og psykologene spredte, så hadde det kanskje ikke blitt sendt noen Bjugn-barn til deres "funn"-finning.

Bjugn-tragedien er, mest av alt, et skremmende eksempel på hvor galt det kan gå når folk setter sin lit til psykologer.

I fjor kom det ut en bok om "Barnepsykiatriens arbeid i Bjugn-saken". Skrevet av dem som såkalt behandlet Bjugn-barna. Vitner boken om at forfatterne har "lært mye siden den gang"? Nei, de har ikke forlatt sin *tro*. Enda en gang presenterer de laaaang liste over "tegn". 5 år etter at denslags ledet Bjugn-foreldre inn i katastrofale vrangforestillinger, sprer de fortsatt denne giften: at manglende blære-kontroll, mye gråt, mye sinne, søvnproblemer, mareritt osv. osv. er "vanlige symptomer og tegn" på at barnet har vært utsatt for *seksuelle overgrep*.

Bokens hovedtittel er et spørsmål: "*Kan vi forstå?*" Mitt svar er: **Nei. Ikke dere.**

& & &

Referanser:

Hans Kringstad: *Bjugn-formelen* (1997). Sitatene er fra side 258, 143, 142.

Kan vi forstå? Barnepsykiatriens arbeid i Bjugn-saken (1997). Redaktører er Møyfrid Breivik (klinisk pedagog), Marit Sæbø Indredavik (avdelingsoverlege), og Jon Aarseth (sjefpsykolog og poliklinikkleder). Per Rypdal var da boken kom ut undervisningsleder ved Regionsenteret for Barne- og Ungdomspsykiatri (RBUP), Helseregion IV.

[Katastrofen i Bjugn - Norges största rättsskandal](#)

[Rättsröta i behandlingen av misstänkta för sexualbrott](#)

[Hemligheter och Minnen](#)

[Tillbaka till Artikelindex](#)